

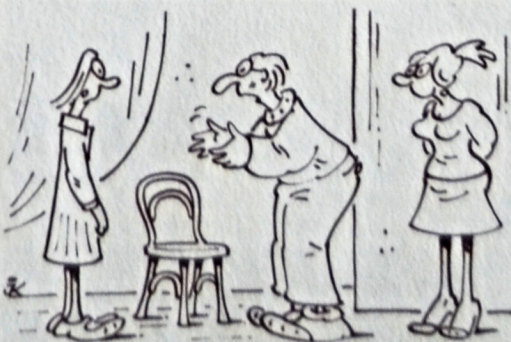

NA NÁVŠTĚVĚ V REDAKCI

jsme uvítali dva představitele slovenského souboru Radošinské národné divadlo, S. Kalince, vedoucího souboru a S. Štěpku, autora, herce a režiséra v jedné osobě. Protože tento soubor zatím na Šrámkově Písku neúčinkoval, požádali jsme naše hosty o vystižení hlavních záměrů a stylu práce jejich divadla:

"Obraz slovenského humoru je z velké části vytvářen slovenskou televizí, my se ovšem domníváme, že tento obraz úplně nevystihuje jeho současný stav. Existuje mnoho mladých amatérských, hlavně studentských divadel, která na jevišti mají co říci a také to říkají. A jsou to právě mladí lidé, kteří se prostřednictvím humoru a satiry vyjadřují k dnešku daleko adresněji než profesionálové. Náš soubor vznikl před patnácti lety a ve svých začátcích byl silně ovlivněn českým humorem, českými soubory malých jevištních forem. Nebyli to tedy slovenští lidoví vypravěči, ale Semafor, I. Vyskočil a pochopitelně i odkaz humoru Osvobozeného divadla. A ačkoliv tomu už dnešní repertoár možná neodpovídá, k této svým učitelům se hlásíme dodnes. V současné době hrajeme v Bratislavě v komorním prostředí sálu pro 100 návštěvníků, jezdíme po Slovensku a natáčíme i pro rozhlas. Na Šrámkův Písek přijíždíme sice poprvé, ale je to pro nás vítaná příležitost konfrontovat svou práci s dalšími amatérskými soubory. Jsme velice zvědaví, jak naše pojetí autorského divadla, hrajícího nejen pro sebe, ale především pro diváka, bude českými diváky přijato. Neukážeme žádné efekty, ale chceme, aby se na našich představeních divák nejen bavil, ale i zauýšlel. A tomu, že se nám to občas daří, nasvědčuje snad to, že naše představení v Bratislavě jsou půl roku předem vyprodána. Věříme, že i diváci v Písku se pobaví a budou spokojeni.

sobota 1.7.

„ALE ANO, DIVADLO MALÝCH FORM, ALE POCHOPTĚ
„MÍ FIGURU NESTÁČÍ, JE TO TAKÉ OVRÁTKA TALENTU!“

Kronika dne

ŘEKA ŽIVOTA

Poslední den měsíce června je dnem, kdy mladí lidé, jejichž pramének života vytryskl před osmnácti či devatenácti lety, přicházejí naposled do školních lavic střední školy. Přichází den, kterým končí sladký čas volnosti a bezstarostného mládí a poslední prázdniny odplují jak lodička z kůry v horské bystřině, ještě včera rozverně mládí a dnes už široký poklidný tok zralé dospělosti. Každý si musí urazit svou cestu, někdo překoná přejeze mládí plynule, a někdo se zase převrhne při sebemenším nárazu vlny nebo větru. Jsou jedni, po kterých nezůstane ani stružka a jsou druzí, jejichž povoden činně vrvije hluboký kanon mladistvého zápalu a poctivosti. První den měsíce července je dnem, kdy mladí adepti dospělosti odcházejí na prázdniny, na brigády, připravují se na vysokou školu nebo na budoucí zaměstnání. Maturita byla jen jedna šlajсна na cestě, která je ještě čeká. Je na nás na všech, aby všechny přeřady na široké a dlouhé řece života měly dostatek propustí.

DNES — odpovídá

... Miki Jelínek, člen Divadla na okraji, leč hlavně režisér A-studia, účastníka přehlídky.

Co je A-studio, kdy vzniklo, o čem jde? Co dělá zejména pro to, aby se nestalo odvěrem profesionálního DNO čili v čem vidíš jeho osobitnost a nezastupitelnost?

A-studio je amatérská skupina, která vznikla roku 1975 při OKD Praha 6 pod vedením Divadla na okraji. Jeho osobitost je dána především schopností a vlastnostmi jeho členů. Po úvodních zkušenostech se snaha obou vedoucích členů DNO/soustřeďuje zejména nato, aby se do pracovní metody pokud možno nedostávaly postupy z praxe DNO, hlavně pokud jde o režijní vedení, které je v A-studiu mnohem "uvolněnější" a hravější.

Dělal jsi pořad ze Suchého a Šlihty, moc se ti líbil i předložený Kainar/Lazar a jeho píseň - zejména některými nementy: hravost, parodie a vtípku, u "dospělého" DNO zdaleka ne tak častými. Zajímalo by tě, do jaké míry jsou podobné momenty podmiňeny generačně, a zároveň, do

jaké míry mají převážně mladiství členové A-studia vymezen prostor pro vlastní seserealizaci, popř. pro improvizaci?

Klademe důraz ne na konečný tvar představení, jako spíš na proces jeho vzniku a přípravy. Cílem je umožnit herci rozšíření jeho vlastních rejstříků a možností divadelního výrazu.

Kritériem výběru je tedy hlavně schopnost předlohy seznámit se světem a zkušenostmi herců, kteří ji budou realizovat, neboť "ideálně" /zatím jen částečně uskutečňovaným/ je pro nás takový pracovní vztah, v němž podněty a nápady půjdou ve směru od herců k režisérovi a nikoli naopak. Pro improvizaci a seberealizaci poskytuje hercům tolik prostoru, kolik zvládnou za podmínky kritického přístupu k práci.

Co bys řekl k vaší poslední inscenaci?

Charakter vtípku a ironie Šchedrinových satirických pohádek skýtá možnost rozvinutí v souvislostech současného myšlení. Jejich plastičnost tvoří bohatý materiál pro divadelní úpravu. Jejich témata stáří nevypěla, ba právě naopak, nevypěla.

Děk za rozhovor.

/otázky kladl V. Just/

* ANKETA *

Co pro vás znamená ŠP?

J. Roubal, Divadlo na dlani, Prostějov: "Příležitost, doufám, že letos s velkým P."

Z. Čecháček, režisér Divadla X Brno: "Vidět, slyšet se /navzájem/."

V. Reiniš, přípravný výbor-ubytování: "Moc práce, moc práce, moc práce."

Dr. A. Pejchal, Paraple Praha: "Jsem na něm poprvé, takže jsem na něj zvědavý!"

Dr. I. Vyskočil, člen lektorského sboru, Praha: "Možnost setkání s lidmi, se snažením a někdy i s uměním."

arch. J. Benda, Státní divadelní studio, Praha: "Radost z toho, že nepřeslapujeme na místě."

J. Fabián, divadlo SCHOD Valašské Meziříčí

Možnost vidět práci jiných souborů i když postrádám divadlo autorské, nejen ve smyslu vztahu k inscenované látce, ale ve smyslu autorství literárního.

* ANKETA *

co bude

PO DALŠÍM, již třetí pokračování SEMINÁRE na nevyčerpatelné téma /INSCENAČNÍ FORMY DMJF/ zato už jistě s vyčerpanými lektory, následuje hodinový oddech.

Pak TEPRVE si opět oddychneme od divadla v divadle na FILMOVÉM ODPOLEDNÍ, které začíná ve 14.00 a skončí v 17.00, nepřetržitě se celuloíd. Byla by to škoda, protože od 17.00 - 19.00 začíná v Div. kavárně představení DO KONCE ROKU ZBYVÁ 311 DNI vojenského souboru RUDÝ KVĚT, Žatec, což je satirický politický kabaret, sestavený z citátů dobového tisku z února 1948.

VE STEJNOU DOBU se začne odvíjet napínavý pokus o jevištní přepis Mikulkovy humorné-filozofické pohádky O PIDÍZLOVI VELIKÉM, který provede STUDIO P z Jindřichova Hradce v ZK Jitex, a to - naštěstí! - hned dvakrát: od 17.00 a od 19.00. POTÉ bude následovat opět příležitost pro malé české profesionální P. X. Saldy, aby kriticky zhodnotili divadelní zážitky uplynulého dne, popř. gelého XXII. ŠP. DISKUSNÍ VEČER vypukne tentokrát v době od 20.15 - 21.30. Obzvlášť závažné náměty do diskuze si však ponechte na pozdější dobu, tj. od 22.00 - 02.00, kdy nastane v Bílé růži jedna z posledních příležitostí k "společenskému otkání": DIVADELNÍ KARNEVAL!

TROCHA TEORIE DO DISKUSE malý TERMINOLOGICKÝ SLOVNÍČEK aneb CO TO JE? KDYŽ SE ŘEKNE ...

Vladimír Just

/tento veskrze neúplný "Slovníček" několika nejzákladnějších pojmů by nerad vyráběl nějaké formální "šuplíky", neboť je psán s přesvědčením, že veškerý pokrok a vývoj v umění se děje právě překračováním a rušením "šuplíků". Přesto, chceme-li organizovat, vybírat a hodnotit tak různorodý materiál, jaký představují tzv. divadla malých jevištních forem, měli bychom si také stanovit určitá adekvátní "měřidla", klíče a kritéria, měli bychom znát alespoň nejzákladnější vývojové tendence a snaky dané oblastí a v optimální případě i sledovat, do jaké míry je náš dosavadní pojmový aparát vůbec schopen zachytit všechno nové, progresivní - a do jaké míry naopak za vývojem zaostává, atd. Nejvlastnější poslání tohoto pokusu je však vyvolat eventuální protinázor a vzbudit diskusi, což si oblast, která nemá dosud svou teorii, ba ani - až na čestné výjimky - svou odbornou kritiku, bezesporu zaslouhuje/.

ANTILUZIVNOST, ANTILUZIVNÍ

/též neiluzivní, apod./ - jeden ze základních principů a interpretačních znaků nejen celé oblasti divadel malých forem, ale divadla XX. století vůbec. Antiluzivnost vznikla /resp. obnovila se/ na protest proti těm tendencím kamenného divadla 19. století, které se snažily vytvářet na scéně doslovnou "iluzi života" a škrty ze svého slovníku jevištní metaforu, a tím i věkovitou básnickou podstatu divadla. Antiluzivnost v hereckém projevu znamená naproti tomu stále vědomí hry, společenského hodnocení a kritického odstupu od ztělesňované postavy a doby - a v neposlední řadě i plně vědomí přítomnosti publika, prostoru a času, ve kterém konkrétní výkon vzniká, /viz. kupř. "inspirované herectví" /Voskovce a Wericha"/. Bytostně antiluzivní je kupř. i kabaret /viz./, music-hall a všechny druhy "arénního" prostoru. Antiluzivnost je však společný jmenovatelem i prakticky všech snah pokrokového

avantgardního divadla, od expresionismu, "epického divadla" B. Brechta /známé, "scizující" komentáře, titulky, songy, atd./ až po výboje sovětských režisérů Mejercholda, Efrose či Ljubimova, nebo našeho E. F. Buriana. Na tyto tendence osobitě navazují - zejména co se týče prostorové antiluzivnosti - i naše dnešní scény typu Divadla na provázku nebo Divadla na okraji. Méně je u nás známo, že v divadelně vyspělých socialistických státech /zejména v SSSR, ale i v Polsku, NDR aj./ se antiluzivní postupy stávají dále aktuálnějšími a určujícími nejen pro malé, experimentální scény, ale i pro "hlavní proud" tzv. tradičních, kamenných divadel.

Antiluzivnost obnovuje moderní divadlo jeden ze svých stálých fantazijních principů, pouze dočasně zasutých minulou měšťanskou érou. /viz též: "Kukátkový a nekukátkový prostor"/

AUTORSKÉ DIVADLO - jeden z těch v poslední době silně frekventovaných termínů, které aspirují na nahrazení zavedeného označení "divadla malých forem"; - nejčastěji se tohoto termínu používá ve spojení "netradiční, autorská divadla". Je to jen logické, protože fakt autorství je opravdu určující pro celou oblast /na rozdíl od oblasti velkých, kamenných divadel, kde bývá fakt autorství jevištního díla prakticky rozatomizován na desítky autorství nejrozumnějších složek tohoto díla/. Ovšem fakt autorství nelze chápat jen formálně /autor je ten, kdo napíše hudbu, text, apod./: autorství

je základním, formotvorným principem malého divadla již v momentě jeho vzniku: nejprve je tu obsah, sdělení - a pak teprve se zpravidla hledají cesty, jak a kde toto sdělení prezentovat. Není náhodou, že jen na malých, netradičních scénách je možný tak častý výskyt hracích autorů, skládačích, mapujících, písničků či režisérů herců, apod. Tento mnohostranně autorský rozměr divadla se ovšem jeví jako specialita malých, netradičních divadel pouze dnes; v minulosti byli hracími /a vesměs i "režisérskými" / autory nejen Voskovce a Werich, ale i Debureau, Molière, Shakespeare, Aischylos, aj. Fakt autorství bývá však evidentní i tam, kde z úzce literárního /výtvorného, hudebního, atd./hlediska umělec autorem není. Vlasta Burian nebyl autorem jedině hry svého divadla, a přece byl publikem chápán z divadelního hlediska jako ryzí autor; publikum nepřišlo na tu a tu hru, nýbrž výhradně na to, co s ní provede o premiéře o kterékoliv repríze /V. Burian. Hra se stala pouhým podkladem, námětem, jehož skutečným zpracovatelem, skutečným jevištním autorem byl vešker co večer extemporeující V. Burian. Fakt autorství tkví tedy ve způsobu, jímž se herec /popř. režisér, hudebník, atd./ chová k jevištní skutečnosti; proto je termín "autorské divadlo" analogický již dříve vžitému termínu "autorský film" /viz též "inspirované herectví", "Netradiční, autorské divadlo"/.

DIVADLA MALÝCH /JEVIŠTNÍCH/ FOREM

- termín se obecně rozšířil a získal jako označení rozsáhlého a diferencovaného divadelního žánru, vzniklého spontánní živelnou cestou na přelomu padesátých a šedesátých let. Obrovská vlna amatérských i profesionálních "divadel malých forem" byla mj. vyvolána značnou popularitou pražského divadla Semafor /Seda Malých forem/, ale i dalších pražských, později i mimopražských divadel, vzniklých ze zárodečné formy tzv. text-apelů /viz/. Do "divadel malých forem", tak jak jim rozuměla 60. léta, patřila jednak

divadla kabaretního typu /viz/, stavející učen na humoru, parodii, satíře, improvizaci a - z kompozičního hlediska - na tzv. "poetice čísel" /rehabilitace šansonu, kupletu, politického songu, recitace, pantomimy, předscénového dialogu, monologu, čtené nebo vyprávěné povídky, atd./ - a jednak tzv. "divadla poezie" /viz/, rezignující postupně na "poetiku čísel" ve prospěch jednotného, autorsky uceleného tvaru. Původně působila DMF jako osvěžující novum mladé generace /novum, jež ovšem daleko dříve přijalo publikum, než odborná či vůbec veřejná kritika/, později se však stále více ukazovaly jednotlivé vzory, návaznosti a inspirace /Divadlo Satiry, Osvozené divadlo, aj./ a teprve z odstupu je jasné, že DMF pouze dobově aktualizovala žánry, existující v dějinách divadla a lidové smíchové kultury od nepaměti /viz též: "kabaret"/. V sedmdesátých letech, mj. i v souvislosti s předčasným úmrtím některých klíčových osobností divadla Semafor /J. Šlitr, J. Grossmann/, nastupují v této oblasti nové trendy, více zvyrazňující jevištní prostorovou básnivost, metaforičnost, ansámblovou souhru a stylovou jednotu autorského pohledu /stoupá úloha režiséra/. A tak praxe souborů, jako je Studio Y, Divadlo na okraji, klade dnes naléhavou teoretickou /ale nejen teoretickou! / otázku, zda původní termín DMF nebo DMJF ještě odpovídá situaci v dané oblasti.

DIVADLO POEZIE - jeden ze specifických typů "divadla malých forem" počátku šedesátých let. Ve své modifikované podobě trvá tento žánr i v letech sedmdesátých. Divadlu poezie, tak jak je prezentovaly spíčkové soubory šedesátých let /Kovaříkovo Docela malé divadlo Litvínov; Vašínkova činnost v Divadle Na zábradlí, později v divadle Orfeus; pražská Viola; brněnská X později Divadlo na okraji v prvních letech své existence; aj. Nešlo o tradiční recitátorský přístup k poezii popř. i k próze, nýbrž o hledání vlastního, autorského přístupu k předloze a hledání takového tvaru, který by šel "před" a "pod" básníkem tj. který by ozřejmnil a znovupřítomnil sám akt tvorby básně. Řečeno pozdější terminologií samotných tvůrců tohoto žánru, šlo o hledání

"scénického ekvivalentu" básně. Průkopnické počiny Docela malého divadla /"rozmontování" textu a jeho nová scénická syntéza, pracující ryze jevištními, metaforickými, akusticko-vizuálními prostředky; hudební orchestrace hlasů, korespondující se soudobým jazzovým nebo rockovým povědomím mladé generace, atd./ rozvinulo později osobitým způsobem zejména Divadlo na okraji, které ovšem v průběhu sedmdesátých let posunulo celý žánr blíže k netradičnímu, autorskému divadlu.

IMPROVIZACE, /improvizované herectví, atd./ - jeden ze základních znaků autorského herectví /viz/, zejména pak autorského herectví kabaretního typu a herectví tzv. text-appealu /viz/. Improvizace není ovšem pouze doménou scén tohoto typu, neboť patří v dějinách herectví k nejstarším uměleckým postupům. Různá období akcentovala improvizaci různým způsobem, některá na ní přímo stavěla /středověké pouliční divadlo, Komédie dell'arte, lidové divadlo/, jiná ji ze scény programově vylučovala /oficiální, kamenná divadla od osvícenských reforem v druhé polovině 18. století až do konce století 19., v našem divadelním kontextu prakticky až dodnes/. Jisté je, že v oblasti autorského herectví kabaretního typu není improvizace považována za rušivou vadu na kráse, za cizorodý prvek, rozbíjející celek představení /jako je tomu prakticky u všech typů kamenného divadla/, nýbrž za elementární, přirozenou metodu, organicky vyplývající z poetiky představení. Improvizace souvisí velmi úzce nejen s autorskou podstatou herectví, ale i s neodmyslitelnou antiluzivností /viz/ projevu /vztah improvizujícího k publiku, k partnerům, k době, k faktu smluvené hry na divadlo, kterou improvizující zpravidla "obnažuje", atd./. V dnešní situaci netradičních, autorských scén nabývá na obzvláštní aktuálnosti Mejerholdův postřeh z třicátých let, že považuje za základní problém divadla XX. století to, jak sloučit prostor pro velkou hereckou improvizaci s nejnáročnějšími stylevými požadavky soudobé režie. Improvizaci jako hereckou metodu nelze ovšem chápat jen jako okamžitou tvorbu nových slov či situací; i největší mistři improvizace" se improvizované momenty realizují nejučiněji. Improvizuje se však nejen verbálně /ve slovech/, nýbrž i učiňky, gesticky atd., v divadlech

malých forem kabaretního typu se improvizuje zpravidla i v temporytmu, který zde více než jinde spoluurčují diváci.

INSPIROVANÉ HERECTVÍ - termín, který zavedl v třicátých letech český avantgardní režisér a teoretik J. Henzl původně pro herectví Voskovce a Wericha, který však platí v nejjzákladnějších rysech pro celou oblast autorského herectví kabaretního typu. Je to takové herectví, kde interpret je zároveň autorem, tvořící v přítomnosti - a za přímé spoluúčasti - publika. Na "inspirované" herectví navazovaly četné pozdější herecko-autorské dvojice /Suchý a Šlitr, Horníček a Kepecký, Lasica a Satinský a nespočetné další/. Termín "inspirované herectví" se ovšem v obecném povědomí neujal, a to z pechopitelných, částečně i prestižních důvodů: "inspirace" nemůže být doménou pouze malých scén, nýbrž je /nebo měla by být/ v základu jakékoli tvorby, tedy i herecké tvorby kamenných divadel. /viz též: "autorské divadlo", "kabaret"/

KAMENNÁ A NEKAMENNÁ DIVADLA - jeden z dnes nejčastějších způsobů rozlišování soudobých divadel; je to ovšem způsob rozlišování pouze z pohledu nekamenných divadel, které právě v negaci "kamennosti" spatřují své poslání a svůj program. Pojem "nekamenné", tedy v podstatě splývá s pojmy "netradiční, autorské", "malé", "neoficiální", "kabaretní", divadla malých jevištních forem", atd. /viz/. Kamenným divadlem se obvykle myslí velké, oficiálně reprezentativní scény, v nichž dochází k vysokému stupni specializace, automatizace a institucionalizace, v nichž mašinerie divadelního provozu, administrativa, naberevání atd. potlačují - nebo mají někdy tendenci potlačovat - momenty integrujícího autorského pohledu, svedené individuální seberealizace a neformálního, živého kontaktu s obecnstvem. Na druhé straně ovšem všechny tyto snahy -především "dělby práce"-umežnují po výkonné stránce svládnout lidský a technický materiál inscenace do precizního, scénicky vybraného tvaru, jehož dokonalost bývá pro malá divadla nedostupná.

TROCHA TEORIE DO DISKUSE **aneb**
malý TERMINOLOGICKÝ SLOVNÍČEK
aneb CO TO JE ? KDYŽ SE ŘEKNE ...